

مؤسسه تاریخ علوم عربی دانشگاه حلب^۱

محمد باهر^۲

مؤسسه تاریخ علوم عربی دانشگاه حلب در سال ۱۹۷۶ میلادی با هدف شناسایی، پژوهش و انتشار میراث علمی دوره اسلامی و تربیت پژوهشگران تاریخ علم، بنیان نهاده شد. این مؤسسه دارای گروههای آموزشی تاریخ علوم پایه، تاریخ علوم کاربردی، و تاریخ علوم پزشکی است و با پذیرش دانشجوی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری به تربیت پژوهشگران تاریخ علم اهتمام می‌ورزد.

این مؤسسه همچنین از آغاز فعالیت خود نشریه‌ای با عنوان مجله تاریخ العلوم العربية منتشر کرده که نخستین شماره آن در ماه مه ۱۹۷۷ م. بوده است. این مجله دو فصلنامه، چندزبانه و دارای دو بخش (مقالات عربی و غیر عربی) است که تاکنون ۱۵ شماره از آن انتشار یافته است.^۳

مؤسسه تاریخ علوم عربی، خبرنامه‌ای نیز به منظور اطلاع‌رسانی در مورد فعالیت‌های خود و سایر مراکز فعال در حوزه تاریخ علم در دوره اسلامی منتشر می‌کند که آخرین شماره آن (ش: ۸۵) در اکتبر ۲۰۱۵ م. منتشر شده است. در این شماره از

۱. این نوشتار بر اساس اطلاعات مندرج در آخرین خبرنامه مؤسسه تاریخ علوم عربی و گزارشی درباره این مؤسسه با مشخصات زیر، گزینش، ترجمه و تنظیم شده است:

— رسالة معهد التراث العلمي العربي، السنة الرابعة والثلاثون، العدد: ۸۵، ۱۷۳۷ هـ / ۲۰۱۵ م.

— معهد التراث العلمي العربي (نشرة تعريفية)، جامعة حلب، ۱۴۳۶ - ۱۴۳۷ هـ / ۲۰۱۵ - ۲۰۱۶ م.

۲. مدیر تولید مرکز پژوهشی میراث مکتوب m.baher1491@gmail.com

۳. این مجله در مقاله زیر معرفی شده است:

غلامحسین صدری افشار، «نگاهی به دو مجله تاریخ علم»، میراث علمی، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۰، ص ۱۲۳-۱۲۵.

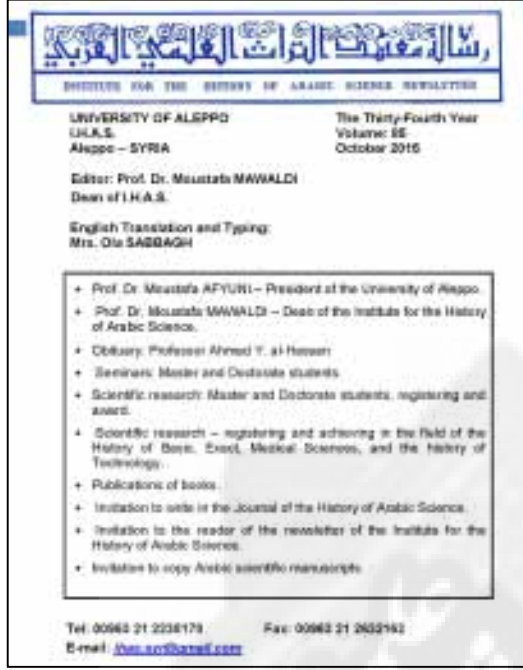

خبرنامه، ضمن اعلام خبر انتصاب دکتر مصطفی افیونی به عنوان رئیس جدید دانشگاه حلب، و دکتر مصطفی موالدی به عنوان رئیس جدید مؤسسه تاریخ علوم عربی، گزارشی از نشستهای علمی و جلسات دفاعیه دانشجویان و پایان نامه های مصوّب و دفاع شده عرضه شده است.

جای شگفتی و تحسین است که این مؤسسه پیشگام و پرکار در حوزه تاریخ علوم دوره اسلامی، در شرایطی که جنگ خانمان سوز زندگی شهروندان سوری را بسیار دشوار کرده است، همچنان به کار خود ادامه می دهد. مؤسسه تاریخ علوم عربی تاکنون آثار و پژوهشهای ارزشمندی منتشر کرده است که از جمله آنها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف - تاریخ علوم پایه

۱. ریاضیات بهاءالدین العاملی (۹۵۳ - ۱۰۳۱ هـ / ۱۵۴۷ - ۱۶۲۲ م.) [پژوهشی درباره کتاب الخلاصة فی علم الحساب والهندسة والجبر والمقابلة]، تحقیق و پژوهش: جلال شوقی، ۱۹۷۶ م.
۲. أفراد المقال فی أمر الظلال، تحقیق، ترجمه و شرح: ادوارد کندی، ۱۹۷۶ م.
۳. سرّ الخلیقة و صنعة الطبیعة (کتاب العلل)، بلینوس الحکیم، تحقیق: اورسولا وایسر، ۱۹۷۹ م.
۴. مراسم الانتساب فی معالم الحساب، یعیش بن ابراهیم اموی، تحقیق: احمد سلیم سعیدان، ۱۹۸۱ م.
۵. رسائل الخیام الجبرية، عمر بن ابراهیم الخیامی، تحقیق، ترجمه و پژوهش: رشدی راشد و احمد جبار، ۱۹۸۱ م.
۶. بغیة الطلاب فی شرح منیة الحساب، ابن غازی مکناسی فاسی، تحقیق و تقدیم: محمد السویسی، ۱۹۸۳ م.
۷. الفصول فی الحساب الهندی، احمد بن ابراهیم اقلیدسی، تحقیق: احمد سلیم سعیدان،

١٩٨٥م.

٨. الكافي في الحساب، ابوبكر محمد بن حسن كرجي، تحقيق وشرح: سامي شلهوب، ١٩٨٦م.

٩. الجبر والمقابلة، ابوكامل شجاع بن اسلم، تحقيق: سامي شلهوب، ٢٠٠٤م.

١٠. إرشاد الطلاب إلى وسيلة الحساب، سبط المارديني، تحقيق و تحليل: مصطفى موالدي، ٢٠٠٤م.

١١. نظرية الخطوط المتوازية في المصادر العربية ما بين القرنين ٩ - ١٤م. تأليف: روزنفلد و يوشكيويج، ترجمه سامي شلهوب، ٢٠١٠م.

١٢. التراث الفلكي عند العرب والمسلمين وأثره في علم الفلك الحديث، عبدالأمير المؤمن، ١٩٩٢م.

ب- تاريخ علوم كاربردي

١. تقى الدين والهندسة الميكانيكية العربية مع كتاب الطرق السننية في الآلات الروحانية من القرن السادس عشر، احمد يوسف الحسن، ١٩٧٦م.

٢. الجامع بين العلم والعمل النافع في صناعة الحيل، ابوالعز بن اسماعيل جزري، تحقيق: احمد يوسف الحسن، ١٩٧٩م.

٣. كتاب الحيل، بنوموسى بن شاكر، احمد يوسف الحسن، ١٩٨١م.

٤. الأنيق في المناجيق، ابن ارنبغا الزردكاش، تحقيق: احسان هندي، ١٩٨٥م.

ج- تاريخ علوم پزشکی

١. ما الفارق، ابوبكر محمد بن زكرياى رازي، تحقيق و شرح: سلمان قطايه، ١٩٧٨م.

٢. القولنج، ابوبكر محمد بن زكرياى رازي، تحقيق: صبحي محمود حماني، ١٩٨٣م.

٣. الاقرباذين، بدرالدين قلانسى، تحقيق: محمد زهير البابا، ١٩٨٣م.

٤. من مؤلفات ابن سينا (دفع المضار الكلية عن الأبدان الإنسانية؛ الأرجوزة في الطب؛ كتاب الأدوية القلبية)، تحقيق: محمد زهير البابا، ١٩٨٤م.
٥. التقسيم والتشجير (تقاسيم العلل)، ابوبكر محمد بن زكرياى رازى، تحقيق: صبحى محمود حمامى، ١٩٩٢م.
٦. كامل الصناعتين فى البيطرة والزردقة، المعروف بـ «الناصرى»، ابوبكر بن البدر بيطار، تحقيق: عبدالرحمن ابريق، ١٩٩٣م.
٧. مقالة فى الفصد، امين الدولة ابن التلميذ، تحقيق و ترجمه به فرانسوى، صبحب حمامى، ١٩٩٧م.
٨. تاريخ التعليم الطبى فى البلاد العربية، محمدكمال شحادة، ٢٠٠٠م.

د- فهرست، كتابشناسى و ...

١. مخطوطات الطب والصيدلة فى المكتبات العامة، سلمان قطاية، ١٩٧٦م.
٢. دليل الباحثين فى تاريخ العلوم عند العرب والمسلمين، سامى حمارنة، ١٩٨٠م.

هـ- پايان نامه هاى كارشناسى ارشد و دكتورى (دفاع شده)

١. ظاهرة النقد العلمى فى مؤلفات ابن البيطار الأندلسى فى الأدوية المفردة (دكتورى).
٢. تحقيق ودراسة فصول مخطوطات الأمراض النسائية والتوليد وجراحتها عند الأطباء العرب، فى القرن الرابع الهجرى/ العاشر الميلادى (دكتورى).
٣. تطور علم الحيوان بين أرسطو وابن سينا (كارشناسى ارشد).
٤. علم الآثار العلوية عند العلماء العرب المسلمين فى القرن الرابع الهجرى/ العاشر الميلادى و تحقيق ودراسة مخطوطة الآثار العلوية لـ «ثؤفسطس» (كارشناسى ارشد).
٥. دراسة تحليلية للمضلعات المنتظمة عند الرياضيين العرب فى القرن الرابع الهجرى/ العاشر الميلادى (كارشناسى ارشد).
٦. تحقيق ودراسة مخطوط تقويم الصحة بالأسباب الستة لابن بطلان (كارشناسى ارشد).
٧. دراسة تحليلية للساعات فى كتاب الجامع بين العلم والعمل النافع فى صناعة الحيل، ابوالعزّ رزاز بن اسماعيل جزرى (كارشناسى ارشد).